

NOTRANJI ENERGIJSKI TRG

Evropski energijski trg je konkurenčen, osredotočen na odjemalce, prožen in nediskriminatorski. Njegovi ukrepi se nanašajo na dostop do trga, preglednost in regulacijo, varstvo potrošnikov, medsebojne povezave in zanesljivost oskrbe. Z njimi se večajo pravice posameznih odjemalcev, energetskih skupnosti in ranljivih odjemalcev, pojasnjujejo vloga in odgovornosti udeležencev na trgu in regulatorjev ter spodbujajo razvoj vseevropskih energetskih omrežij.

PRAVNA PODLAGA

Člena 114 in 194 Pogodbe o delovanju Evropske unije.

CILJI

V energetske sektorju je treba za dokončno oblikovanje notranjega trga Evropske unije odpraviti številne ovire, tudi trgovinske, uskladiti davčne in cenovne politike z normami in standardi ter uporabljati okoljske in varnostne predpise. Namen je torej omogočiti delujoč trg s pravičnim dostopom, zelo dobrim varstvom potrošnikov in primerno medsebojno povezanostjo in proizvodno zmogljivostjo.

DOSEŽKI

A. Liberalizacija trga s plinom in električno energijo

V 90. letih prejšnjega stoletja so Evropska unija in njene države članice postopoma začele odpirati svoje še vedno monopolne nacionalne trge električne energije in plina konkurenci. Ta pobuda se je odvijala z več zakonodajnimi svežnji:

- Prvi energetski sveženj, sprejet med letoma 1996 in 1998, je uvedel prvo liberalizacijo nacionalnih energijskih trgov.
- Drugi, sprejet leta 2003, je industrijskim odjemalcem in gospodinjstvom omogočil, da izbirajo dobavitelje energije iz širšega kroga konkurentov.
- Tretji energetski sveženj, sprejet leta 2009, je uvedel pravila o ločitvi preskrbe z energijo in proizvodnje od prenosnih omrežij (ločevanje), nove zahteve za neodvisne regulatorje, Agencijo Evropske unije za sodelovanje energetskih regulatorjev (ACER), evropske mreže operaterjev prenosnih sistemov za električno energijo (ENTSO-E) in sistemskih operaterjev prenosnih omrežij zemeljskega plina (ENTSO-G) ter večje pravice potrošnikov na maloprodajnih trgih.
- S četrtnim energetskim svežnjem, znanim kot [Čista energija za vse Evropejce](#), ki je bil sprejet leta 2019, so bila uvedena nova pravila za energijo iz obnovljivih virov, spodbude za potrošnike in omejitve subvencij za elektrarne, kot so mehanizmi zmogljivosti. Zahteval je pripravo načrtov za zmanjšanje tveganja za krize v oskrbi z električno energijo in povečal pristojnosti agencije ACER pri čezmejnem sodelovanju.

- Peti energetske sveženj, znan kot sveženj „Pripravljeni na 55“, ki je bil sprejet leta 2024, usklajuje energetske cilje Unije z njenimi novimi neto ničelnimi podnebnimi cilji in sveženj o plinu razširja na vodik. Po ruski invaziji na Ukrajino leta 2022 se je z načrtom [REPowerEU](#) spremenil, da bi se postopno opustil uvoz ruske energije iz fosilnih goriv, diverzificirali viri energije, uvedli ukrepi za varčevanje z energijo in pospešil prehod na obnovljive vire energije. Z reformo zasnove trga z električno energijo so bila uvedena nova pravila za dolgoročne pogodbe in večje varstvo ranljivih odjemalcev.

Strukturo notranjih energijskih trgov Unije določajo naslednji akti EU:

- [Uredba \(EU\) 2019/943 o notranjem trgu električne energije](#), [Direktiva \(EU\) 2019/944 o skupnih pravilih notranjega trga električne energije](#), [Uredba \(ES\) št. 715/2009 o pogojih za dostop do prenosnih omrežij zemeljskega plina](#) in [Direktiva 2009/73/ES o skupnih pravilih notranjega trga z zemeljskim plinom](#) opredeljujejo glavna tržna načela in pravila za delovanje trgov električne energije in razogljčenega plina. Določajo tudi več ukrepov in pravic za varstvo odjemalcev energije na ravni Evropske unije.
- [Uredba \(EU\) 2019/942 o ustanovitvi Agencije Evropske unije za sodelovanje energetske regulatorjev](#), [Uredba \(EU\) 2019/941 o pripravljenosti na tveganja v sektorju električne energije](#), [Uredba \(EU\) št. 1227/2011 o celovitosti in preglednosti veleprodajnega energetskega trga](#), [Uredba \(EU\) 2016/1952](#) določajo pravila o usklajevanju energetske regulatorjev na ravni EU, pripravljenosti na krize in njihovem obvladovanju na trgih električne energije, celovitosti in preglednosti trga ter statističnih podatkih.

B. Nadaljnji ukrepi

Svet je leta 2022 uvedel več začasnih nujnih ukrepov na energijskem trgu EU:

- [Uredbo \(EU\) 2022/2576](#) o prostovoljnih nakupih plina EU,
- [Uredbo \(EU\) 2022/2577](#) o hitrem postopku izdaje dovoljenj za uvajanje energije iz obnovljivih virov,
- [Uredbo \(EU\) 2022/2578](#) o zgornji meji veleprodajnih cen za plin,
- [Uredbo \(EU\) 2023/706](#) o prostovoljnem 15-odstotnem zmanjšanju povpraševanja po plinu.
- [Uredbo \(EU\) 2022/1854](#) o ciljnih zmanjšanju porabe električne energije, zgornji meji prihodkov od električne energije iz obnovljivih virov, jedrske energije in lignita ter solidarnostnem prispevku sektorja fosilnih goriv.

Trenutno poteka razprava o vključitvi nekaterih od teh začasnih ukrepov v zakonodajo Unije.

Svet je leta 2023 do leta 2024 podaljšal tri uredbe, povezane s plinom, in do leta 2025 uredbo o dovoljenjih. Komisija je takrat tudi [priporočila](#), naj se ukrepi iz Uredbe (EU) 2022/1854 ne podaljšajo.

Med avgustom 2022 in decembrom 2023 so države EU skupno zmanjšale povpraševanje po plinu za več kot 100 milijard kubičnih metrov v primerjavi s petletnim povprečjem.

C. Ureditev trga z energijo – Agencija Evropske unije za sodelovanje energetskih regulatorjev

Agencija Evropske unije za sodelovanje energetskih regulatorjev je bila ustanovljena leta 2009 in deluje od marca 2011. Odgovorna je za spodbujanje sodelovanja med nacionalnimi regulativnimi organi na področju energetike na regionalni in evropski ravni, zlasti na čezmejnih območjih. Poleg tega spremlja razvoj omrežja ter notranje trge z električno energijo in plinom. Ima pooblastila, da preiskuje primere zlorabe trga in da z državami članicami usklajuje uporabo ustreznih kazni. Pripravlja tudi omrežne kodekse, Komisiji daje končne predloge in ima odgovornosti v postopku pregleda trgovalnega območja trga električne energije.

Evropska unija je vzpostavila strukture sodelovanja za evropsko mrežo operaterjev prenosnih sistemov za električno energijo (ENTSO-E), plin (ENTSO-G) in nedavno za operaterje vodikovih omrežij. Te mreže skupaj z agencijo ACER oblikujejo podrobna pravila za dostop do omrežja in tehnične kodekse. Skrbijo za usklajevanje delovanja omrežja z izmenjavo podatkov o obratovanju in z razvijanjem skupnih standardov in postopkov za varnost in izredne razmere. Mreže operaterjev morajo vsaki dve leti pripraviti tudi osnutek 10-letnega naložbenega načrta, ki ga nato pregleda agencija.

D. Zanesljivost oskrbe z energijo

Energetska varnost v Uniji je odvisna od več ukrepov v sektorjih nafte, plina in električne energije.

Ti vključujejo usklajevalne ukrepe, pripravljenost na tveganja v sektorju električne energije ([Uredba \(EU\) 2019/941](#)), prostovoljne skupne nabave plina ([Uredba \(EU\) 2022/2576](#)), minimalne ravni skladiščenja plina pri 90 % zmogljivosti ([Uredba \(EU\) 2017/1938](#)) in cilj EU glede vsaj 15-odstotne elektroenergetske povezanosti do leta 2030 ([Uredba \(EU\) 2018/1999](#)).

[Direktiva 2009/119/ES](#) od držav članic EU zahteva, da vzdržujejo minimalne zaloge nafte, ki ustrezajo povprečnemu dnevneto neto uvozu za 90 dni ali povprečni dnevni domači porabi za 61 dni, odvisno od tega, katera količina je večja. Uporabljajo se tudi strategije, kot so diverzifikacija virov in dobavnih poti. Obstajajo posebne določbe za ravnanje v primeru nesreč na naftnih in plinskih objektih na morju ([Direktiva 2013/30/EU](#)).

E. Vseevropsko energetska omrežje (TEN-E)

Vseevropsko energetska omrežje je politika, osredotočena na povezovanje energetskih infrastruktur držav EU (glej poglavje kratkega vodnika [3.5.1](#) o vseevropskih omrežjih). V politiki je opredeljenih 11 prednostnih koridorjev, in sicer trije za električno energijo, pet za priobalna omrežja in trije za vodik. Obstajajo tudi tri prednostna tematska področja, in sicer uvedba pametnega omrežja električne energije, pametna plinska omrežja in čezmejno omrežje za ogljikov dioksid.

[Uredba \(EU\) 2022/869](#) o TEN-E določa smernice za vseevropska energetska omrežja, v katerih so opredeljeni [projekti skupnega interesa](#) med državami EU, projekti vzajemnega interesa med državami EU in tretjimi državami ter prednostni projekti, ki vključujejo vseevropska energetska omrežja. Z njo so se prenehali podpirati novi

projekti v zvezi z zemeljskim plinom in nafto, in določila obvezna trajnostna merila za vse projekte.

Novi projekti skupnega interesa za energijske projekte in čezmejne projekte na področju energije iz obnovljivih virov se financirajo iz instrumenta za povezovanje Evrope za obdobje 2021–2027 ([CEF-E](#)). To je instrument financiranja s sedemletnim proračunom v višini 5,84 milijarde EUR, dodeljenim v obliki nepovratnih sredstev, ki jih upravlja Izvajalska agencija za podnebje, infrastrukturo in okolje. Komisija seznam projektov skupnega interesa določi z delegiranim aktom, ki začne veljati samo, če mu Parlament ali Svet ne ugovarjata v dveh mesecih od objave.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Evropski parlament je pri sprejetju vsakega zakonodajnega svežnja o energijskih trgih vsakič odločno podprl ločevanje lastništva prenosnih omrežij v sektorjih električne energije, plina in vodika kot najučinkovitejše orodje, ki na nediskriminatoren način spodbuja naložbe v infrastrukturo, pravičen dostop do omrežja za nove udeležence in preglednost na trgu.

Poudaril je tudi pomen skupnega evropskega pogleda na srednjeročne naložbe, tesnejšega sodelovanja med regulativnimi organi, državami Evropske unije in operaterji prenosnih sistemov ter dobrega postopka usklajevanja pogojev za dostop do omrežja.

Na pobudo Parlamenta je bil poseben poudarek na povečanju pravic odjemalcev na področjih, kot so zaščita ranljivih odjemalcev, energijska revščina, zaščita pred odklopi in dobavitelji v skrajni sili.

Odločno že vseskozi podpira povečanje pristojnosti agencije ACER ter poudarja, da mora ta dobiti potrebne pristojnosti za reševanje težav, ki jih nacionalni regulatorji ne zmorejo rešiti in ki zavirajo povezovanje ter pravilno delovanje notranjega trga.

Parlament je sprejel več resolucij o energijskih trgih:

- 14. septembra 2023 [je potrdil](#) začetek pogajanj o zasnovi trga električne energije. V osnutku resolucije je želel izboljšati varstvo potrošnikov pred nestanovitnimi cenami, zagotoviti pravico do izbire med pogodbami s fiksnimi in dinamičnimi cenami ter prepovedati sprejetje enostranskih sprememb pogodbenih pogojev.
- 5. oktobra 2022 je sprejel [resolucijo](#), v kateri je načeloma pozdravil uvedbo začasne izredne zgornje meje tržnih prihodkov od proizvodnje in prodaje električne energije iz obnovljivih virov, jedrske energije in lignita ter vzpostavitev mehanizma začasnih solidarnostnih prispevkov sektorja fosilnih goriv. Države članice EU je pozval, naj zagotovijo dostop do cenovno ugodnega in čistega ogrevanja in električne energije, ter poudaril, da je treba preprečiti deložacije v ranljivih gospodinjstvih, ki ne morejo plačevati računov in najemnine.
- 19. maja 2022 je sprejel [resolucijo](#), v kateri je Komisijo pozval, naj predloži predloge za reševanje problema previsokih cen električne energije in oceni vpliv cen plina na delovanje trga električne energije.

- 7. aprila 2022 je sprejel [resolucijo](#), v kateri je pozval k takojšnji uvedbi popolnega embarga na uvoz ruske nafte, premoga, jedrskega goriva in plina ter k načrtu za kratkoročno zagotavljanje zanesljive oskrbe EU z energijo.
- 1. marca 2022 je [obsodil](#) nezakonito, neizzvano in neupravičeno vojaško agresijo Rusije proti Ukrajini ter pozval k omejitvam ruskega uvoza nafte in plina.

Za več informacij o tej temi obiščite [spletišče](#) Odbora za industrijo, raziskave in energetiko.

Matteo Ciucci
04/2024